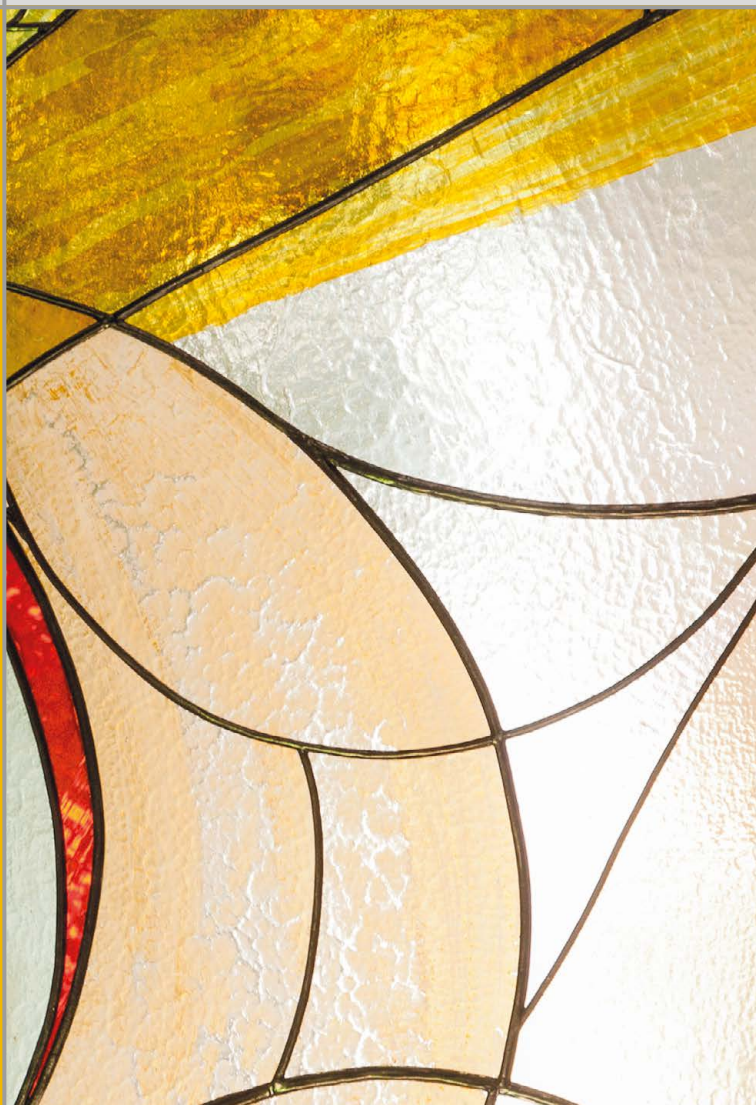

UKÁZKA

Marko Ivan Rupnik

Cesta křesťanského povolání

Od vzkříšení ke vzkříšení

Prameny spirituality
LXXVI.

Na obálce je detail vitráže akad. mal. Jana Jemelky

© Lipa Srl, Roma 2007

© Refugium Velehrad-Roma, s.r.o., Olomouc 2022

ISBN 978-80-7412-428-0 (pdf)

1. Stvoření pro povolání

S touhou a trpělivostí

Byl zimní den, konec února. Jan čekal na Jáchyma. Jáchym byl syn lékaře, který již mnoho let přicházel za starým mnichem na návštěvu, aby si s ním pohovořil. Jan pozoroval z okna zachmuřené nebe plné šedivých mraků. Když zjistil, že déšť se už mísil se sněhem, zamumlal: „Jáchym dnes určitě nepřijde. Ke klášteru je to pořádně do kopce a cestou jistě narazí na sních.“

Poprosil o požeňání pro mladíka, otevřel knížku, sedl si a ponořil se do četby. Asi o dvě hodiny později, krátce předtím, než zvon zazvonil k polední modlitbě a k obědu, zavolal vrátný Jana: jeho student přijel. Byl celý promočený. Několikrát musel vysednout z auta, které zabrzdil sních. Nakonec musel nasadit řetězy.

„Hm,“ řekl si sám pro sebe mnich, „tomu chlapci záleželo na tom, aby přijel... Ať ti Pán požeňá a zahřeje ti srdce, když už jsi celý promoklý!“

Jan mu přinesl pantofle a posadil ho vedle kamen, kde se mezitím sušily jeho věci. Pak se ho zeptal: „Co máš tak naléhavého na srdci, že tě nezastavil ani takový den?“

„Otče Jane, když se mi už jednou dostalo přijetí, nechtěl jsem o ně za žádnou cenu na světě přijít. Hned řeknu proč: končím na univerzitě, mám už také v dohledu nabídku práce, snad proto, že zaštitěn svým otcem mám ve srovnání se svými současníky výhodu. A mám snoubenku. Jmenuje se Marta. Jsme spolu tři roky a nějaký ten měsíc. Klademe si tisíc otázek a nejen my

sami, ale i naši přátelé, s kterými jsme sdíleli roky studia. Věř mi, dnes není vůbec jednoduché rozhodnout se, zda se člověk ožení, nebo ne. Nejen kvůli ekonomické otázce, protože jak jsem ti říkal, přes mého otce se mi snad nějaká ta cesta k práci otevře. Ale je mnoho dalších věcí, které je třeba vzít v úvahu. A pak mě občas přepadne velká nejistota: jestli má smysl udělat takový krok, když skoro žádné manželství nevydrží a mezi našimi vrstevníky už vlastně nikdo nemyslí na svatbu. A tak když jsem hledal, četl, přemýšlel, ptal jsem se doma a slyšel své rodiče, přišlo mi na mysl, že uprostřed této zmatené doby je dobré poradit se s někým nezaujatým a moudrým. A za takového moje matka považuje tebe. Moji rodiče za tebou přišli před mnoha lety. Mysleli jsme tedy s Martou, že bychom také my měli hledat radu. Ovšem, otče Jane, chci být upřímný a říkám ti hned, že tvoje námaha a čas, které mi budeš věnovat, budou třeba nakonec zbytečné. Nemůžu zaručit, že s Martou poslechneme to, co nám řekneš. Také my, jako ostatně všichni, si žárlivě střežíme svoji svobodu, nechceme být něčím podmíněni nebo na někom závislí.“

Ve svém srdci Jan poprosil o smilování nad touto generací. „Jaká iluze, Pane, myslet si, že jsem svobodný rozhodnout se, determinovat sám sebe, když dnešní kultura se naopak může chlubit tím, že uskutečnila téměř dokonalý systém vytvářející závislost a přesvědčování! Křehkost této generace tkví právě v tom, že se nechá ovládat. Ale všechno se ukrývá do jemné hry volit a být zvolen, chytit a být chycen, svést a být sveden... Pane, náš Spasiteli, dnes se všechno přesunulo dovnitř. Kdysi bylo jasné, že existovalo tolik omezení vůči tvé svobodě v podobě mnoha autorit, pod nimiž ses musel schovat. Dnes se boj přenesl do vnitřního světa, do prostoru duchovního života. Problém této kultury není vědecký ani ekologický, dokonce ani na prvním místě etický, nýbrž duchovní: umět rozlišit, jaké myšlenky je třeba následovat a rozvíjet, které intuice odsunout do pozadí, jaké pocity rozvíjet, které věci mají opravdu význam a které se naopak jenom zdají

být důležité, dotěrné, naléhavé... Pane, smiluj se nad námi, že jsme možná přispěli k tomuto zmatku, který s sebou nese tolik utrpení a bolesti. Jak to udělat, aby tato generace pochopila úlohu duchovní rady, která se nedává proto, aby se slepě vykonala, ale aby zaujala náš rozum myšlenkou vedoucí k životu?“

Na okamžik si Jan vzpomněl na jednoho učitele, který mu říkal, že už hodně dlouho nenachází u dětí v rozmezí desíti a čtrnácti let nikoho, kdo by se odvolával na nějaký duchovní nebo náboženský zdroj. Všechny jejich odkazy týkající se jak myšlení, tak pocitů, snů, plánování spočívají naprosto na horizontální rovině. „Třebaže je kruté si to myslet, roste nám generace s opravdu ateistickým obzorem uvězněným do souřadnic tohoto světa. Pane, jak pomoci tomuto pokolení, které dnes vyrůstá, aby našlo zdroje, odkud by nabralo živou vodu a mohlo překonat nízkost kultury, jež se tak bezohledně soustředí jen na to, co je vezdejší, a na sebe?“

Jan se natolik ponořil do těchto myšlenek, až se Jáchym domníval, že neslyšel, co mu říkal. Ale když chtěl zopakovat svoji prosbu hlasitěji, pronesl Jan klidným hlasem: „Řeknu jen to, co jsem dostal skrze víru, kterou jsem obdržel, co jsem viděl u lidí a co jsem se naučil během svého života. Chtěl bych ti nabídnout něco, o čem se ti možná bude zdát, jako by to přicházelo odněkud zdaleka a nehodilo se příliš k tomu, o čem jsi hovořil, nebo jako by to bylo dokonce tvému životu cizí. Ale poněvadž je to něco, co sytí můj život, pokrm, který pořád dokola doslova přezvykují, a protože se budu snažit předat ti ho se snahou cítit se do tvé situace, je docela dobře možné, že se nám podaří najít stejný tón a vzájemně se sdílet. Podívej, láska dává život. Některé výpovědi, na něž se už zapomnělo, které se už pohřbily, v nás znovu ožijí, protože potkáme někoho, kdo je miluje a kdo nám je předá nejen jako nějaký obsah, ale spolu se vztahem, který je spojuje dohromady. A jestliže se jedná o pravdu života, o výpovědi týkající se smyslu, významu a kořenů života, pak jsme

zahrnutí láskou právě skrze tyto výpovědi, a to prostřednictvím osob, které chrání tajemství v nich obsažené.“

Jáchym zvolna pokračoval: „Přesto chceme upřímně pochopit, jestli změna chápání životní volby, která je příznačná pro naši dobu, je přechodnou záležitostí, nebo zda jde o přemrštěnou reakci na nějaký omyl z minulosti, jedná-li se o módu, jež kráčí společně s celým ekonomickým aparátem společnosti, kultury, anebo jestli se dotýká ještě něčeho hlubšího...“

Jan jej poslouchal se zájmem. Poté co světil Pánu to, co vyslechl, nechal si ještě chvilku času.

„Milý Jáchyme,“ začal, „pokud opravdu toužíš vědět, co máš ve svém životě dělat, musíš být trpělivý. Nevidím smysl v tom, že bych ti jen tak bezprostředně řekl, jak se volí vlastní životní cesta. Je důležité vykonat volbu podle svaté Boží vůle a to si žádá čas... Cítíš se na to?“

„Nevím, otče, protože nemám ponětí o tom, co máš těmito slovy na mysli, co je k tomu nutné... Ale jistě je to – a ty sis toho už určitě všiml, taky kvůli cestě, kterou jsem dnes urazil –, že je ve mně určitá touha. Pokud se na tuto touhu zaměříš a vyjdeš jí vstříc, myslím, otče, že s Boží pomocí souhlasím.“

Vize a hlas

„Dobrá, Jáchyme, jelikož dnes je už na mě trošku pozdě a mám další povinnosti, chtěl bych ti říct jen jednu základní věc. Chceš pochopit, jaká je tvoje životní cesta? Chceš se dozvědět, co je pro tebe dobré, jaká bude pro tebe cesta pravého života? Tak věz, že je potřeba *vrátit se do sebe a nazpět*. Podle naší víry je na vrcholu, nebo chceš-li, u zdroje každého člověka *vize*. Tu můžeš také docela dobře nazvat ‚povoláním‘¹ totiž *volajícím hlasem*. Je

¹ „Osoba je původně povolána, je povoláním; musí se stát (...) tím, že bude konat tvůrčí úkony“; BERĎAJEV, N., *O otroctví a svobodě člověka*, Oikoymenh,

nutné mít trpělivost a pokoru zastavit se a pohybovat se pomalu směrem k prahu tajemství naší existence. Bůh ve své lásce měl vizi a povolal nás k životu. Ale pozor, Jáchyme: s pojmy, které máme my, nebo když dovolíš, které mají především lidé jako ty, mladí, inteligentní, připravení, avšak zaboření do převážně technologické kultury, se musíme mít obzvlášť na pozoru, abychom si nemysleli, že když říkám *Boží vize*, jedná se o projekt, jak jej vypracujeme my, tedy u zeleného stolu, který pak nelitostně vnučíme všem okolo. Někteří teologové nazvali tuto vizi také *Boží moudrostí*. Pomysleme na umělce. Když tvoří, dříve než uchopí do ruky štětec, dláto, kleště, zkrátka svůj umělecký nástroj, má vizi. A pak se tato vize na způsob dialogu a shody uskutečňuje ve dvou rovinách:² na jedné straně přechází do díla, které vzniká, na druhé straně zůstává v umělci jako něco, co je mu niterné a vlastní. Vize, kterou má Bůh o člověku, když jej tvoří, se naplňuje v tomto stvořeném člověku, ale současně zůstává v nitru samého Boha. A člověk naplní svůj život v dialogu se Stvořitelem právě na základě této vize, jež je ponořena v Bohu, ale uskutečňuje se v člověku. Základ člověka je vlastně v nitru Boha a je člověku přístupný dialogickým způsobem. Dialog vyžaduje alespoň dva, kteří spolu navzájem rozmlouvají. Mluvit spolu předpokládá vztah a ten se zakládá jedině na lásce. Když však říkáme láska, vydáváme se v nebezpečí, že vyslovíme tajemství

Praha 1997, s. 21. „Stát se tím, čím člověk je, odpovědět na povolání, které je v samém jeho základě, znamená sjednocení sebe sama skrze sebezpřekročení.“ CLÉMENT, O., *Aperçus sur la théologie de la personne*, in STRUVE, N. (ed.), *Mille ans du christianisme russe (988–1988)*, YMCA-Press, Paris 1989, s. 306.

² „Boží Moudrost jako zjevení *Logu* je všezahrnující jednota, která v sobě obsahuje všechnu plnost světa idejí. Avšak Bůh Stvořitel světuje toto *všechno* též tvorou a přitom si nenechává nic pro sebe a nijak ho neomezuje: ‚Všechno je stvořeno skrze něho [Slovo].‘ Prostřednictvím Moudrosti se plnost idejí obsažených ve Slovu odráží uprostřed stvoření.“ BULGAKOV, S., *The Wisdom of God. A Brief Summary of Sophiology*, The Paisley Press – Williams and Norgate, New York – London 1937, s. 46.

tak nesmírné, že zůstane našemu chápání nepřístupné. Z toho důvodu, jak jsem již řekl, mluví někteří teologové o moudrosti, jelikož moudrost je, abych tak řekl, tím rozměrem Boží lásky, kterému lze porozumět. Jak vidíš, odvoláváme se stále na poznání lásky a v lásce, i když mluvíme o poznání, jež má povahu moudrosti a ve kterém zdůrazňujeme více schopnost porozumět, neboť Bůh právě proto, že je láska, se sdílí a stává se nám přístupným. Tedy vize, kterou má Bůh, je jeho láska, na níž nám dává účast, která z něho jistým způsobem vychází a zabydluje se v novém stvoření, v nové osobě, v níž lze rozpoznat rysy Boží tváře. Proto vizi, kterou Bůh má, nelze vyložit v jasných, zvěčnělých, neměnných pojmech... Jedná se o představu, jež musí být chápána spíše na způsob organismu nežli věci. Takže, Jáchyme, to je první skutečnost, k níž jsme zváni, abychom o ní uvažovali: jsme stvořeni k tomu, abychom uskutečnili vizi, kterou má o nás Stvořitel, a tou je láska. Proto se tato vize realizuje v dialogu, a nikoli vykonáním nějakého nařízení. K tomuto účelu nám Bůh dává čas, prostor, umožňuje nám potkat určité osoby, nabízí nám dary, talenty, připravuje nám scénář, v jehož rámci máme naplnit naše poslání – to je další označení pro vizi, kterou Bůh měl a pro niž nás povolal. Jak jsem již řekl, právě proto, že tato vize má účast na moudrosti, je pro nás přístupná. Ale dovol mi, abych ti ještě jednou připomněl, že mluvíme o vizi Boží moudrosti, kterou je láska. A nezapomeň, že láska je založena na svobodě. Neexistuje láska, jež není svobodná. Říkal jsem ti, že je třeba mít k tomu trpělivost, dát se do pohybu směrem k tajemství. Abychom do něj vstoupili a něco pochopili, je nutné se vybavit nástroji a termíny moudrosti. Pouze tak může mít naše mysl nějaký přístup k tajemství, které vyžaduje docela jiný způsob myšlení, uvažování, rozhodování, než je ten, který my, ale hlavně ty a tvoje generace, jsme zvyklí používat.“

„Otče Jane, to, co tady říkáš, není úplně jednoduché. Nicméně pokud se ti to nezdá opovážlivé, myslím, že ti rozumím.“

Dovolíš mi, abych si tě nahrával? Když si budu moci znovu poslechnout to, co říkáš, pochopím to lépe. A především, chtěl bych to dát k poslechu Martě.“

„Ale ovšem, Jáchyme! Naopak, je dobře, že si ty věci chceš poslechnout ještě jednou, vrátit se k nim: právě to je ten způsob, který už je součástí přístupu, který má účast na moudrosti, o němž jsem se právě zmínil. Často opakovat, znovu pocítit, znovu poslouchat..., aby náš rozum přivykl myšlence, jež má jinou nosnost, rozdílnou logiku, odlišné doby...“

Jáchym vytáhl z kapsy malý nahrávač a mnich pokračoval ve své řeči.

K Božímu obrazu

„Podívej se, Písmo svaté říká, že Bůh stvořil člověka *ke svému obrazu*. Díky veliké Boží milosti a stejně tak nezměrnému světlu pronikali někteří církevní otcové stále hlouběji do této pravdy a pochopili ji následovně: jelikož Bůh je Slovo, *Logos*, pak člověk – Boží obraz – je *logos Logu*. Některé z otců 4. století můžeme slyšet mluvit víceméně takto: Bůh stvořil člověka tím, že se k němu obrátil Slovem. Toto Slovo obrácené k člověku člověka stvořilo. Lidská osoba je bytím, k němuž se obrací Slovo. Všechno je stvořeno Slovem na způsob dialogu. Ani pro zbytek stvoření toto Slovo neznamena nějaký vesmírný zákon, poněvadž každý tvor podle svého rozdílně dává najevo odraz tohoto osobního Božího doteku. Svatý Pavel říká: *Jinak září slunce, jinak září měsíc, jinak září hvězdy. Dokonce i hvězda od hvězdy se liší leskem.*³ Ovšem pro člověka, a pouze pro něj, zůstává toto Slovo slovem ve vlastním slova smyslu, slovem, které Bůh vyslovuje vůči svému obrazu. Jedině pro člověka zůstává svrchovaným dotázáním se – nabídkou, která potřebuje jeho souhlas, jeho

³ 1Kor 15,41.

přilnutí, aby se mohlo rozvíjet a postupovat vpřed.⁴ Tím ani svět není obřím utlačujícím soustrojím, ale místem rozhovoru mezi Bohem a lidskou osobou.⁵ Proto jak vidíš, je podstatou člověka dialog, slovo. Slovo, rozhovor znamenají spojitost, zakládají vztah... A jelikož náš Bůh je Bohem společenství tří Osob, pak také člověk je právě skrze slovo osobou,⁶ protože jeho podstatou, jeho pravdou je dialog, rozhovor, vztah. I kdyby nějaký konkrétní člověk nebyl schopen žádného vztahu a žádného slova, přesto jeho nejhlubším základem je vždy dialog, neboť tento jedinec existuje jen proto, že Bůh s ním navázal vztah. Kdyby tomu tak nebylo, neexistoval by, nebyl by stvořen.

Ale udělejme krok vpřed. Zdá se ti možné, aby Bůh pronesl Slovo, jež přímo stvoří osobu, ale ta nikdy nedospěje k tomu, aby ho pochopila? To by odporovalo lásce. Ale Bůh je láska a Boží láska se sdílí v Boží moudrosti. A před okamžikem jsme řekli, že

⁴ „Člověk, v němž přebývá Slovo, má podobu slova a podobá se Bohu.“ KLEMENT ALEXANDRIJSKÝ, *Paedagogus*, 3,1, in PG 8,556. „Bůh stvořil lidi podle svého obrazu a předal jim též moc svého vlastního Logu, aby se tím, že v sobě mají ukryté odlesky Logu a stávají se *logickými* (obdaření slovem a rozumem), dokázali vytrvat v blahoslavenstvích.“ ATANÁŠ, *Oratio de incarnatione Verbi*, 3, in PG 25,101. Komentář k úryvku Jan 1,1–2: „Pro tuto chvíli je třeba se spokojit se základním smyslem pojmu *Logos*, jímž je ‚Slovo‘, tedy prostředek, kterým se nějaká bytost vyjadřuje. Text potvrzuje, že na počátku, v okamžiku stvořitelského úkonu, bylo ‚Slovo‘, totiž sdělení, které Bůh sám o sobě dává. Místo toho, abychom uvažovali o světě jednoduše jako o skutečnosti, které Bůh dal být, je nutné vidět ho prostřednictvím tajemství Slova, skrze tajemství osobního vztahu, který Bůh ustanovil s člověkem od chvíle, kdy ho stvořil. Pouze v této spojitosti dialogu lze pochopit naši existenci ve světě.“ LÉON-DUFOUR, X., *Lecture de l'Évangile selon Jean*, I, Seuil, Paris 1988.

⁵ „Sotva mu (Adamovi) byla vdechnuta duše, hned pohleděl k nebi. Ten pohled, podívaná vesmíru, jej naplnil štěstím a láskou ke svému Dobrodinci, jenž jej učinil druhem a spolustolovníkem andělů a dal mu výsadu vlastníma ušima slyšet samotný Boží hlas.“ BAZIL VELIKÝ, *Quod Deus non est auctor malorum*, 7, in PG 31,344.

⁶ „Jakožto Moudrost je Syn dokonalým obrazem Otce; jakožto *Logos* je sdílením této moudrosti, *koinonii*.“ ORIGENES, *In Joannem*, I,22, in PG 14,56.

tato moudrost je člověku přístupná, jelikož se současně nachází v Bohu jako vize a v člověku, jeho tvoru, jako uskutečnění. Stejně jako vize umělce sídlí v jeho mysli i v uměleckém díle, jež byl schopen díky ní vytvořit. Víím, že je to trochu obtížné, ale jen zpočátku... Víš, Jáchyme, naše doba je odborníkem na mnoho věcí, ale možná už nejsme tak spřízněni s moudrostí, a proto nám její jazyk a její způsob uvažování uniká. To tě ovšem nesmí ani překvapit, ani vyděsit nebo odradit. Moudrost se musí hledat, musí se o ni prosit jako o dar, jak to dělal již Šalomoun.⁷ Pros o lásku k moudrosti, začni ji ctít a uvidíš, že tyto stezky se ti stanou známé podobně jako ty, kterými ses jako dítě proháněl, když sis hrál na schovávanou. Právě to je plastický obraz toho, jak se seznamujeme s cestami moudrosti!“

Jan se zdál být pobaven tímto obrazem cest moudrosti, které se podobají skrytým pěšinkám dětí, jejichž každičký kout a zátáčku znají pouze ony. Po chvilce ticha opět pokračoval:

Láska, která se sdílí

„Řekli jsme, že Bůh je láska. A skutečně někteří otcové chápali naše stvoření *k obrazu Božímu* jako výraz toho, že když Bůh tvoří, činí nás účastnými na své osobní lásce.⁸ Podle nauky těchto otců je Duch Svátý – jehož svatý Augustin nazývá Láskou Boží lásky – osobou Trojice sdílející Otcův život natolik osobním způsobem, že ten, komu se tohoto života dostane, zakouší sám sebe jako syna.⁹ Duch Svátý je ve stvořené osobě činný skrze

⁷ Srv. *Mdr* 7.

⁸ „To, že jsme stvoření k Božímu obrazu, znamená, že člověku již od okamžiku jeho stvoření byl vtisknut královský charakter (...). Bůh je láska a pramen lásky: božský Stvořitel vtiskl tento rys i do naší tváře.“ Řehoř Nysský, *De hominis officio*, 5, in PG 44,137.

⁹ „Pro Řehoře je Syn *Logos*, Slovo, neboť zjevuje a ukazuje Otce. Člověk se však tohoto velikého mystéria lásky také účastní, protože má také něco z božské

lásku, kterou do ní on sám vlévá,¹⁰ takže láska se uskutečňuje a utváří jakožto synovská láska, která se obrací k Otci. Podle naší tradice je Duch Svátý především tím, který sdílí. A pro dalšího z otců¹¹ je Duch Svátý božská osoba, jejíž „aktivita“ při stvoření člověka je poznamenat lidské srdce společenstvím Trojice, které zná pouze on – Duch – neboť zkoumá hlubiny Boží.¹² Někteří rádi hovoří o účasti lidské osoby na Boží přirozenosti. Ovšem, milý Jáchyme, jedná se pouze o jiný způsob, jak říci stejnou věc, poněvadž svatý Řehoř Nysský říká, že podstatou Boží přirozenosti je láska.¹³ V každém případě je zdůrazněna skutečnost, že když Bůh svým Duchem stvořil člověka, dal mu účast na tom, co je mu nejosobnější. A co je u Boha tím nejosobnějším? Láska, jež sjednocuje božské osoby natolik, že existuje jeden jediný Bůh. Jak vidíš, otcové chtějí různým způsobem sdělit, že člověk ve všem, co je, je veskrze proniknutý touto božskou láskou.

Chceš-li, uvedu ti příklad, který vždycky používal můj duchovní otec, svatý mnich. Jsou kazatelé, přednášející, zpravodajové, kteří když hovoří, ti dají zakusit, jak velmi jsou účastní toho, co chtějí sdělit. V takovém případě lze říci, že v tom, co sdělují, je něco osobního. Jsou ovšem také jiní, kteří vedou

podstaty; i on má schopnost projevit se, sdělit se skrze slovo. Dar slova u člověka považuje svatý Řehoř jako *reflexi* božského činu, kterým Otec počíná své Slovo.“ ŠPIDLÍK, T., *Řehoř Naziánský. Úvod ke studiu jeho duchovní nauky*, Refugium, Olomouc 2010, s. 231.

¹⁰ Srv. *Řím* 5,5.

¹¹ „To, co Duch rozděljuje jednotlivým lidem, je dáno od Otce prostřednictvím Slova. Ve skutečnosti všechny věci, jež patří Otci, patří též Synu. Proto tedy to, co je darováno Synem v Duchu, je opravdovým darem Otce. Podobně je-li Duch Svátý v nás, je v nás také Slovo, od něhož jej přijímáme, a ve Slově je rovněž Otec, čímž se uskutečňuje to, co je řečeno: ‚Přijďme k němu a učiníme si u něho příbytek.‘ (*Jan* 14,23)“ ATANÁŠ, *Ad Serapionem*, I,30, in PG 26,599.

¹² Srv. *IKor* 2,10.

¹³ „Láska je podstata Boží přirozenosti.“ ŘEHOŘ NYSSKÝ, *De anima et resurrectione*, in PG 46,96.

abstraktní, odtaziťé, a jak se říká ‚objektivní‘ rozpravy, jimž je velmi obtížné naslouchat, poněvadž neudrží paměť v bdělosti, neboť jim chybí osobní rozměr. Můj duchovní otec uváděl tento příklad: když Bůh stvořil člověka, pronesl osobní řeč, vyslovil velmi osobní slovo, do něhož vložil sám sebe... A ještě jeden příklad, který měl můj duchovní otec rád... Byl studnicí příkladů, takže člověk chápal hned! Když vstoupíš do pokoje, kde bydlí člověk, jenž zařídil dům podle svého vkusu a vložil do něj něco ze sebe – fotografii rodičů, obrázek z dětství, vzpomínku na přítele... –, budeš vnímat, že všechno zde vypráví o tom, kdo tady přebývá. Nebude to ošuntělý, bezejmenný a neosobní prostor. Tento mnich tedy říkal: člověk je jako Boží *jizba*. Vy ve vašem věku ale asi už nevíte, co to byly *jizby*..., ty staré venkovské domky slovanských národů, které byly zhotoveny z kmenů stromů, střechu měly ze slámy a zdi obložené větvemi pokrytými sádkou, což dostatečně chránilo před zimními mrazy. Byla to stavení často s půdorysem čtverce, pouze s jedním patrem a jen jedním pokojem. Ještě dnes můžeme vidět *jizby* na ruském venkově. Ale i v západnějších slovanských nářečích znamená *jizba* místnost s velkými kamny, kde se odehrává společný rodinný život... Můj starý mnich, který ještě znal *jizby*, tedy říkal, že člověk je *jizba Boží*. Bůh do ní vložil mnoho ze svého, co je pro něho nejosobnější. Ať už se podíváš na člověka z kterékoli stránky, všechno ti bude připomínat Stvořitele.

Avšak zde je, Jáchyme, zapotřebí rozlišovat, abychom se neoklamali. Musíme připomenout, že mluvíme o lásce. Už jsem ti řekl, že láska ve své podstatě je svobodné přilnutí.¹⁴ Láska je společenstvím osob, ovšem ve svobodě, je jednotou zakoušenou jako svobodné přilnutí. Čím je láska zralejší, totiž čím více se

¹⁴ „Ve své nezměrné lásce nechtěl Bůh naši svobodu nutit, ačkoli to mohl učinit, ale nechal nás přijít k sobě jedině skrze lásku našeho vlastního srdce.“ IZÁK SYRSKÝ, *Discorsi ascetici*, 81, Spanos, Athény 1895, s. 307.

přibližuje lásce Boží, tím je svobodnější od každého naléhání, od každé nutnosti. Láska je jako všezahrnující objetí, které však osoba zakouší natolik svobodně, že jej může nechat i bez povšimnutí. Nemysli si, že jde o slovní hříčku: láska se skutečně zpřítomňuje na způsob souhlasu. To je první věc, již je třeba vzít v úvahu. Druhou skutečností, kterou musíme uvážit, je, že každá láska nějakým způsobem vyžaduje osobní zkušenost. Kdo miluje, zakouší lásku jako energii, která proniká vše, co koná, prochází jeho duší, tělem, duchem, zkrátka se stala jeho vlastní. Láska je pohyb, síla, kterou člověk zakouší jako to, co jej vyjadřuje nenahraditelným, neopakovatelným a nezaměnitelným způsobem... Láska má jeden jediný pramen – Boha Otce –, jen jeden ji sdílí – Duch Svatý –, a pouze jeden ji dokonale uskutečňuje – Ježíš Kristus. Přesto každý člověk, který má účast na této lásce, zakouší nejnepatrnější gesto lásky jako něco svého a tak osobního, co nikdo jiný na zemském povrchu nemůže zastoupit. Pohlazení, jež dává maminka svému dítěti anebo ty, Jáchyme, Martě, pohyb, jímž položím na stůl před návštěvu kytici květin ve váze, to všechno jsou skutky, které se nedají nahradit. A také ten, kdo je přijímá, prožívá tento zásadní osobní rozměr, zakouší, že je výsostným příjemcem tohoto gesta. Láska, která je zcela osobní, je současně všeobjímající. Proto ten, kdo je milován, zakouší lásku právě v tom projevu, který je určen jen jemu.¹⁵

V tajemství

Tak vidíš, Jáchyme, pokud jde o povolání, dostáváme se k prvnímu velkému závěru: Bůh nás stvořil s láskou, sdělil nám ji a my prožíváme naši pravdu a identitu tak, že žijeme tuto lásku tvůrčím a svobodným způsobem. Zatímco se necháváme láskou

¹⁵ „Duch je přítomen v každém z těch, kdo jej přijímají, jako by se sdílel pouze jím, a přesto: on rozlévá na všechny milost, která je úplná.“ BAZIL VELIKÝ, *De Spiritu Sancto*, 9,22, in PG 32,109.

proniknout až do morku kostí, stáváme se svědky naší jedinečnosti, naší identity, jež nemůže být zaměněna s identitou nikoho jiného ani nemůže být nikým jiným nahrazena. Zároveň zakoušíme rovněž svou zranitelnost, kterou jsme nicméně schopni přijmout, protože je milována a obestřena milosrdenstvím. Proto jsem ti říkal, že způsob, jakým nás Bůh vidí a jak nás povolává k životu, není mechanickým determinismem, matematikou, nýbrž mimořádným aktem svobodného přilnutí a uskutečněním identity, jejíž sebenepatrnější část nemůže nahradit ani můj sourozenec, byť bychom byli třeba dvojčata. Bůh nás chraň před tím, abychom se vydali zkoumat tajemství – i to, o němž teď hovoříme – pomocí pojmů, které by tajemství popíraly! Jak už jsi asi vytušil, tajemství je v prvé řadě svobodná osobní skutečnost Boží lásky, která nemůže být podrobena konsekvantní mentalitě anebo příčinné logice, jelikož jejím počátkem je právě svoboda. Takže vidíme: stvoření člověka je ponořeno do tohoto tajemství...“

Jan si všiml, že Jáchym zamířil svůj pohled někam do neznáma, jako když člověk nechápe. Pokračoval tedy laskavě:

„Nedělej si starosti. Vždyť si to stejně nahráváš. Když si to párkrát poslechneš a bude se ti to přesto zdát divné, vrátíš se a popovídáme si o tom. Víš, taková byla vždycky obvyklá cesta, po níž se člověk přibližoval k tajemství. Do tajemství jsme více než studiem, na které jsi zvyklý, uvádění skrze cvičení prostřednictvím setkávání a rozhovoru. Vzpomínáš? Člověk je bytost, k níž se obrátilo Slovo!

Prach a dech

Před chvílí zazvonil zvon a moji bratři mniši jsou teď na obědě, takže se můžeme ještě na okamžik zdržet. Chtěl bych se pokusit doplnit otázku povolání člověka z pohledu stvoření, o kterém jsme začali mluvit. Řekli jsme, že náš Bůh je Bohem, jenž mluví, je společenstvím a tvoří člověka tím, že se k němu

obrací slovem. A řekli jsme, že prostřednictvím Ducha Svatého sdílí člověku lásku. Nicméně zde musíme rozlišovat, abychom nezavdali příčinu k nedorozuměním a nezmýlili se nejen na úrovni uvažování, ale především pokud jde o důsledky, které by to přineslo v životě. Mluvíme-li o stvořené lidské osobě, jedná se právě o *stvořenou* bytost, zatímco jak víš, Bůh je *nestvořený*. Tato propast, která zeje mezi Stvořitelem a stvořením a kterou Bůh překonává tím, že nám jde vstříc, jistým způsobem poznamenává to, jak my přijímáme lásku, na niž nám On skrze Ducha Svatého dává účast. To, jak tuto lásku žijeme, totiž nese stopy pravdy toho, že jsme stvořeni. Je to srozumitelné?“

„Myslím, že ano. Pokud se nemýlím, chceš říci, že obraz Boží, k němuž jsme stvořeni, znamená schopnost svobodných vztahů, dialogu, slova... Je zde možnost – oprav mě, pokud se pletu – poznat lásku prostřednictvím moudrosti. Ovšem tato schopnost je křehká, jelikož je dána nám, tvorům. Myslím, že máš na mysli prach, ze kterého byl člověk uhněten...“

„To je přesně ono, Jáchyme! Vidím, že si rozumíme. Snad právě proto, že jsi přišel s takovou touhou, která překonala i námahu spojenou s cestováním... Podívej se, Bůh stvořil člověka jako posledního ze svých tvorů, jako korunu šesti dnů stvoření. Na počátku připravil určitý druh prvotní hmoty.¹⁶ Proto když Písmo svaté říká, že Bůh vzal prach ze země, chce nám napovědět, že v člověku žije všechno, co bylo stvořeno v pěti předcházejících dnech. Pán vzal toto stvoření pěti dnů a vdechl do něho svého Ducha. Člověk nemá původ od nižších druhů, ale nosí je v sobě, poněvadž je celistvou duší a skrývá uvnitř sebe celé stvoření.¹⁷ My jsme ta hmota a ten dech, jenž je výdechem Božím,

¹⁶ „Dokonalý člověk je směs a jednota duše, která od Otce obdržela Ducha Svatého a smísila se s tělem, jež bylo utvořeno k Božímu obrazu.“ IRENEJ Z LYONU, *Adversus haereses*, V,6,1, in PG 7,1137–1138.

¹⁷ „Navzdory darwinismu člověk nemá počátek v nižších druzích, ale přesto je nosí v sobě; člověk je všeobjímající duše, *panzoön*, a má v sobě nějakým

Duchem Svatým, oním rozměrem nezaměnitelného božského života, který je základem jeho osobní lásky.¹⁸ Naše povolání tedy spočívá v tom, abychom udržovali v jednotě stvoření pěti dnů a jedinečnou a neopakovatelnou událost dne šestého, totiž vdechnutí. Povolání člověka tkví v tom, aby byl společníkem Stvořitele, jeho nejbližším a nejosobnějším spolupracovníkem, aby totiž zakoušel lásku, kterou do něj Bůh vdechl jako život, jenž se navenek vyjadřuje nekonečnou možností tvořivosti, aby se tak stvoření prvních pěti dnů povzneslo do lásky, která se sdělila v den šestý. Jsme stvoření, protože Bůh nás v síle tohoto vdechnutí volá, abychom se stali účastnými stvoření světa a – ať tě to nepřekvapuje – také nás samotných. Takže vidíš, hlas, který nás volá, se nenachází v tom, co je stvořené, nýbrž spočívá u Boha, je to sám hlas Boží, hlas, kterým *je* Bůh – *Logos* – a skrze něhož bylo vše učiněno.¹⁹ Člověk tedy není povolán, aby vyčerpал svoji pozornost při pohledu na stvoření prvních pěti dnů. Tam své přátele a partnery k rozhovoru nenajde. Jeho společníkem je ten, jenž mu daroval osobní rozměr, život lásky,

způsobem veškerý program stvoření. Můžeme v něm najít povahu orla i lva a jiné další duševní kvality, jež tvoří základ živočišného světa, onoho spektra, ze kterého lze sestavit bílou barvu lidstva. Proto je v člověku skutečně shrnut celý živočišný svět. My ovšem rozlišujeme nanejvýš malinkou část této fylogeneze.“ BULGAKOV, S.N., *Свет невечерний. Созерцания и умозрения*, Тип. I. Ivanova, Sergijev Posad 1917, s. 286.

¹⁸ „*A vdechl do jeho nozder dech života*, totiž vložil do člověka něco ze své milosti, aby mohl poznat podobnost skrze podobnost. Člověk byl poctěn tím, že byl stvořen k obrazu Stvořitele, a tak je mu vzdávána úcta přesahující nebesa, slunce a zástupy hvězd. Vždyť o jakém z nebeských těles bylo kdy řečeno, že je obrazem nejvyššího Boha?“ BAZIL VELIKÝ, *Homiliae in psalmos*, 48,8, in PG 29,449. „Duše je dechem Božím, nebeskou podstatou smíšenou s nejpokornější půdou, světlem pohřbeným uvnitř jeskyně, a přece zcela božskou a neuhasiitelnou. Promluvil, a když vzal trochu země, kterou právě stvořil, učinily jeho nesmrtelné ruce obraz, do něhož vлил něco ze svého života. Seslal svého Ducha, paprsek neviditelného božství.“ ŘEHOŘ NAZIÁNSKÝ, *Carmina dogmatica*, 8, in PG 37,445,452.

¹⁹ Srv. Jan 1,3.

Ducha Svatého. Dech šestého dne, který Bůh vdechl do Adama chřípí, obsahuje hlas volající nás k tomu, abychom pozvedli zrak k Bohu, od něhož tento hlas pochází.²⁰ Nechci říct, že by se člověk neměl ohlížet nazpět, jako by ono *zpět* znamenalo dějiny ve smyslu něčeho, co prošlo, a již není. Naopak co se týče dějin, je člověk povolán k tomu, aby je pojal v jejich celistvosti, aby měl paměť, v níž přebývají pokolení, staletí... Chci říci, že člověk není povolán dívat se nazpět ve smyslu posedlého soustředění se na *hmotu* prvních pěti dnů stvoření, při němž by zapomněl na dech šestého dne, který Bůh vdechl pouze na jeho tvář, jedinečnou uprostřed všeho stvoření. Pokud člověk jde za hlasem dechu, pak cítí, že tento dech prostupuje napříč veškerou *hmotou*, ze které je stvořen a oživuje ji. Nakonec lze také říci, že pozornost vzhledem k dechu znamená soustředěnost na celek, na všechno. Avšak zanedbat dech a zaměřit se na svět živočišný, například na ten, který je nám nejbližší podle pořadí dnů stvoření, znamená pocítit rozkol, nepřekonatelný dualismus, načež se člověk začíná propadat do zmatku, pokud jde o jeho identitu. Ano, člověk je bytost povolána neotáčet se nazpět... Nevím, jestli jsi někdy slyšel vyprávět ten příběh ze Starého zákona, v němž se Lotova žena ohlédla za sebe a proměnila se v solný sloup. Když ve starověku chtěli zničit nějaké město, vyplnili je až k základům a jeho trosky posypali solí. Sůl je to, co ničí život. Posypat solí znamená zničit všečen život. I velký vůdce Mojžíš, otec Izraele, při putování svého lidu zapochyboval, zda se má jít stále dopředu a jestli se vůbec dojde k cíli. Kvůli těmto

²⁰ „Boží Slovo vzalo částičku právě stvořené země, svými nesmrtelnými rukama vytvarovalo naši podobu a odevzdalo jí život: poněvadž dech, který do ní vdechlo, je krůpějí neviditelného božství. Tak byl z hlíny a dechu učiněn člověk, obraz Nesmrtelného (...) To je důvod, pro který jakožto ten, jenž patří zemi, lpím na životě tady dole. Avšak jelikož mám v sobě také zlomek božství, sužuje mé srdce touha po budoucím světě.“ ŘEHOŘ NAZIÁNSKÝ, *Carmina dogmatica*, 8, in PG 37,451–452.

pochybnostem mu bylo zapovězeno vstoupit do zaslíbené země, kterou mohl spatřit jenom zdálky.“

Smyslem povolání je láska

Dříve než ukončil rozhovor, zeptal se otec Jan Jáchyma, jestlipak už by byl schopen vyjádřit, v čem spočívá povolání člověka. Jáchym pocítil trošku rozpačitosti a se špetkou přezíravosti spustil: „To, co bych měl říct, mi připadá trochu romantické, nebo jak to popsat, trochu idealistické. Z tvého vyprávění, otče Jane, je jasné, že na základě toho, co jsi řekl, bych měl odpovědět: povoláním člověka je láska. Ale to mi připadá příliš jednoduché... Na druhé straně je to příliš krásné ve srovnání s tím, co vidím v životě lidí kolem sebe, a také vzhledem k tomu, co čtu v novinách a vidím na internetu. Je v tom málo realismu... Nerad bych tě nějak zranil, otče, ale zdá se mi to být taky dost vzdálené od skutečného života dnešních lidí, kteří v mezích této kultury hledají něco úplně jiného.“

„Pane Ježíši, smiluj se nad tímto pokolením, ale hlavně nad těmi učiteli, kteří znevážili lásku, kteří ji omezili na to, co není, kteří jí vzali místo, jež zaujímal, a nahradili ji tím, co člověka nenasytí, a navíc stravuje jeho síly... Přijímám to, co mi říkáš, Jáchyme. Ba co víc, varoval jsem tě. Beru námitku, kterou vznášíš, avšak prosím tě ještě o pár minut, abych pokračoval, jako bych tě neslyšel. Ale ubezpečuji tě: i přes svůj věk mám ještě dobré uši a беру vážně to, co jsi pověděl, jak uvidíš – budeš-li chtít – při našem příštím setkání. Ale teď, v tomto rozhovoru budeme dělat, jako by tomu nebylo tak, jak říkáš. Prosím tě o malou obět, aby ses zřekl své jasné výpovědi, a mohl tak uvidět ještě jinou, stejně tak očividnou, avšak možná hlubší. Hlubší ve smyslu, že je první. Je-li pravdou, že Bible obsahuje pravdu o člověku v jeho vztahu k Bohu, všimněme si na chvílku toho, co říká svatý Pavel ve své velepisni na lásku: *„Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými,*

ale neměl lásku, jsem jako znějící kov a cimbál zvučící. Kdybych měl dar prorokovat...²¹ Zajisté jsi slyšel tento úryvek. Podívej, Jáchyme, člověk může dělat cokoli: Má k tomu schopnosti, dary, možnosti... Ovšem pokud to nedělá v síle onoho dechu, v synergii s tímto dechem, jímž je mu dána láska, nic mu to neprospěje. Dokonce, protože jde o jeho identitu, kterou tvoří jednota pozemského, živočišného a Boží lásky v Duchu, to všechno mu nejenže není k dobru, ale škodí mu to. Základ a naplnění, a tedy nejzazší význam všeho, co člověk může vykonat, spočívá v lásce. Můžou z nás být hrdinové, můžeme dovolit, aby upálili naše tělo, můžeme dělat zázraky, ale jestliže to všechno není vykonáno v lásce, ničí to naši identitu a nezůstane po tom ani památka. Snad kvůli tomu některým hrdinům stavíme pomníky, jako bychom nevědomky cítili, že to, co učinili, ve skutečnosti není nic zvláštního a že se musíme namáhat, abychom na ně nezapomněli. Láska naproti tomu trvá věčně, a co je vykonáno v lásce, se uchová navždy. Žít v lásce, tvořit v lásce: jediné tak lidská osoba utváří sebe samu, střeží se uvnitř identity, jež roste až do míry Kristovy, do dokonalé lásky. Takže vidíš, že samo o sobě není důležité, jestli člověk dělá to či ono. Jsou tací, kterým se daří dělat věci, jež byly nemožné pro celá pokolení, a přece z hlediska pravdy o člověku a identity jeho života nemají tyto věci žádnou hodnotu.

Dnes nám to všechno uniká, poněvadž jsme v našich kulturních souvislostech dospěli k bodu, kdy se často stává chloubou to, za co bychom se měli stydět, jak říká apoštol.²² Ovšem i to je, Jáchyme, důkaz, že jsme stvořeni v lásce. Právě proto, že jsme stvořeni v lásce, může se každý svobodně rozhodnout, zda přilne k pravdě o svém životě, anebo ji odmítne. To se týká též tebe a Marty, vás obou. Bůh vás stvořil podle vize, již jsem ti dnes vysvětlil, a to tak, jak si to přejete: ve svobodě. K ničemu vás

²¹ *IKor* 13,1.

²² *Srv. Flp* 3,19.

nenutí. A můžete myslet, uvažovat a rozhodnout se právě proto, že ve vás přebývá Boží láska, s níž vás Bůh stvořil a povolal ke svobodě svých dětí.“

Když se loučili, Jáchym dodal: „Chtěl bych se vrátit s Martou... Rád bych, abys jí řekl něco o Boží vůli. Marta nechce přijmout, že v životě je třeba konat Boží vůli, protože se bojí, že to vyloučí ze hry její vlastní vůli. Anebo přinejmenším nechápe, jak dát dohromady svoje svobodné chtění a vůli Boží.“

Jan jej poplácal po zádech: „Když je touha, najde se i způsob. Pokud chce Marta slyšet moje ubohá slova, ať přijde. Vyříd' jí, že ji velmi rád přijmu. Prozatím svolávám na ni i na tebe požehnání milosrdného Boha a Otce každé lásky.“ Po chvíli sám dodal: „Amen.“

I když Jan jako duchovní otec přicházející do kontaktu s mnoha lidmi měl dovolení nezachovávat stanovený program, pokud to jinak nešlo, zastavil se u opata, aby mu vysvětlil důvod své nepřítomnosti u oběda.

Při návratu do své cely se na chvíli zastavil v kostele před velkým gotickým křížem.

Boží vůle

Neuběhly ani tři týdny a Jáchym byl zpátky u otce Jana, tentokrát s Martou. Ani teď jim počasí nepřálo. Byl silný déšť a prudký vítr, který vytrvale rozechvíval okenní tabulky.

Otec Jan jim naslouchal v hovorně. Přitom je pozoroval. Líbili se mu tito dva mladí lidé. Na Jáchyma pohlížel s něhou, když se pokoušel podat přehled toho, o čem mluvili minule. Po jeho slovech se Jan obrátil přímo k Martě: „Povolání, říkají jednohlasně skoro všichni světcí, tkví v tom, že člověk koná Boží vůli.“ Marta studovala psychologii, tudíž v jeho způsobu uvažování zaslechla ozvěnu rozličných východisek různých psychologických škol.

Obsah

1. Stvoření pro povolání	5
2. Povolání a vykoupení	34
3. Cesta rozlišování povolání	68
4. Zrání povolání	109

Marko Ivan Rupnik

Cesta křesťanského povolání

Od vzkříšení ke vzkříšení

Z italského originálu

Il cammino della vocazione cristiana,

Lipa, Roma 2007

přeložil Robert Svatoň

Odpovědný redaktor Pavel Ambros

Návrh obálky Tomáš Ježek

Sazbu písmem Adobe Garamond Pro

zhotovilo Refugium dtp

Vydalo nakladatelství Centra Aletti

Refugium Velehrad-Roma, s.r.o.

Křížkovského 4, 772 01 Olomouc

e-mail: refugium@refugium.cz

www.refugium.cz

jako svou 581. publikaci

Vydání první

Olomouc 2022

ISBN 978-80-7412-428-0 (pdf)

cena 100 Kč (včetně DPH)